

Derogatie verlenen aan Nederland is onverantwoord

Geen derogatie betekent minder mest

Minder mest betekent een kleinere veestapel

Een kleinere veestapel betekent dat Nederland eindelijk werkt aan een schoner milieu, minder vervuiling van grond- en oppervlaktewater, minder schade voor de volksgezondheid en het einde van verouderde en vieze stallen

Derogatie mag geen beloning zijn voor fraude

Geen derogatie is in het belang van mens, dier en natuur

Maart 2018

Dier & Recht
Mr Hans Baaij
Postbus 14584
1001 LB Amsterdam

Dier&Recht
advocaat van de dieren

Samenvatting

In april 2018 zal de Europese Commissie een beslissing nemen of Nederland voor de komende vier jaar opnieuw derogatie krijgt, d.w.z. een ontheffing om (extreem veel) meer mest te produceren dan de Europese norm.

In dit rapport wordt beargumenteerd dat het onverantwoord is om Nederland voor de periode 2018-2021 derogatie* te verlenen. De enorme hoeveelheid mest die door de veestapel wordt geproduceerd, zorgt al twintig jaar voor milieuvervuiling en voor een gevaar voor de volksgezondheid. Daar komt nog eens fraude met mest bij en gesjoemel met aantallen dieren.

Bemester voor grasland (bron: Wikipedia)

Nederland houdt zich niet aan de derogatievoorwaarden van de EU.

- **Nitraatvervuiling grondwater**

Tijdens de derogatieperiode 2014-2017 werd de grens van 50 mg nitraat per liter in een groot aantal gebieden in Nederland overschreden. Het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn, onderdeel van derogatie-aanvraag, bevat maatregelen om voor 2018-2021 het nitraatgehalte terug te brengen. Maar met dit actieprogramma zal volgens de MER Commissie de norm van 50 mg nitraat per liter niet gehaald worden. Een rapport van de Europese Commissie uit 2016 stelt dat van alle onderzochte landen en regio's de milieubelasting in Noord-Brabant door de enorme veehouderij het ernstigst is.

- **Overschrijding fosfaatplafond**

Het Fosfaatplafond is de voorgaande twee derogatieperiodes diverse malen overschreden: in 2008, 2009, 2010, 2015 en 2016. Over 2017 zijn de cijfers, doordat fraude een herberekening noodzaakte, nog niet bekend. Door onregelmatigheden in het I&R systeem voor runderen en andere vormen van fraude is de kans groot dat er ook in 2017 sprake was van een overschrijding.

- **Ammoniakplafond**

Net als de nitraatnorm en het fosfaatplafond, maakt het ammoniakplafond onderdeel uit van de EU-afspraken (maar niet van de voorwaarden voor derogatie). Worden werkelijke cijfers van het RIVM aangehouden en niet de berekende (theoretische) cijfers dan wordt het ammoniakplafond waarschijnlijk structureel overschreden en wel met 15%-20%.

Voorts:

- **Vervuiling oppervlaktewater**

In de periode 2011-2014 zijn door overbemesting de fosfor- en stikstofnormen

overschreden in ongeveer de helft van de vooral door landbouwgronden gevoede oppervlaktewateren. Een RIVM-evaluatierapport over de meststoffenwet uit 2017 is zeer kritisch over de gevolgen van het mestbeleid voor het oppervlaktewater.

- **Mest is verontreinigd**

Vooral varkensmest is vaak verontreinigd, blijkt uit onderzoek. Regelmatig zijn sporen van xtc aangetroffen in drijfmest. Het drugsafval wordt door drugscriminelen in mestkelders gedumpt, soms zonder dat de varkenshouders hiervan op de hoogte lijken te zijn. Structureel bevat varkensmest teveel residuen van antibiotica. TNO in Delft waarschuwde in 2017 nog voor de gevolgen van antibioticaresiduen die via het mest uitrijden tot wel 25 meter diep in bodem en grondwater uitspoelen. De TNO-onderzoekers beschouwen drijfmest als afvalwater.

- **Gevaar voor volksgezondheid**

Omwonenden van een veehouderij hebben meer luchtwegklachten, verminderde longfunctie en vaker longontstekingen. Dat komt volgens de onderzoekers waarschijnlijk door fijnstof en ammoniak uit de veehouderij.

- **Aantasting biodiversiteit**

Volgens het PBL is biodiversiteit in geen enkele EU-lidstaat slechter dan in Nederland. De Vogel- en Habitatrichtlijn wordt niet gehaald. De oorzaak is vooral de landbouw.

- **Overheid heeft geen grip op de veehouderij (fraude)**

NRC Handelsblad onthulde in 2017 dat twee derde van onderzochte mesttransporteurs en -verwerkers beboet, verdacht of veroordeeld is. Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt 30 tot 40% van de mest in het zuiden van Nederland illegaal geloosd

- Een aanzienlijk percentage van de melkveehouders wordt verdacht van fraude met het I&R registratiesysteem. Dit is één van de mogelijk vele vormen van fraude om meer koeien te houden dan is toegestaan. Ook bij varkens bestaan sterke vermoedens dat er meer dieren zijn dan geregistreerd.

Ondanks fraude en overschrijding van normen blijft de overheid geloven in zelfregulering.

Wat zijn de gevolgen zonder derogatie?

Volgens Wageningen Universiteit betekent het niet verlenen van derogatie: 15% minder varkens, 5% minder koeien en 10% minder overig rundvee.

Conclusie

Indien de EU Commissie opnieuw derogatie verleent, zal het overschrijden van normen gewoon doorgaan. Er is geen enkel bewijs dat normen voor 2018-2021 wel gehaald zullen worden. Bovendien is het een beloning voor onacceptabel gedrag zoals fraude, een gebrek aan controle door de overheid, het negeren van milieuproblemen en een bedenkelijk vertrouwen dat de sector door zelfregulering fraude oplost. De uitzonderingspositie van Nederland in de EU is derhalve onverdiend. Het niet verstrekken van derogatie heeft positieve effecten voor de volksgezondheid, biodiversiteit, duurzame landbouw en dierenwelzijn.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 – Wat is derogatie?.....	6
1.1 Voorwaarden voor derogatie.....	6
1.2 Derogatie in andere EU-landen	7
2 – Derogatie verlenen aan Nederland is onverantwoord.....	8
2.1 Overschrijden van de nitraatnorm; Nederland algemeen	8
2.2 MER Commissie somber over Nitraatgehalte in periode 2018-2021	9
2.3 EU-rapport: alarmerend beeld Nederlands mestbeleid na 20 jaar.....	10
2.4 Conclusie Nitraatvervuiling grondwater.....	11
2.5 Nitraatvervuiling oppervlaktewater	11
2.6 Overschrijding van het Fosfaatplafond.....	12
2.7 Ammoniakemissies hoger dan aangenomen	14
2.8 Schade door ammoniak aan natuurgebieden	15
2.9 Intensieve veehouderij en volksgezondheid.....	15
2.10 Afname onder de bevolking voor draagvlak veehouderij.....	16
2.11 Biodiversiteit	17
3 – Overheid heeft geen grip op veehouderij en mest.....	18
3.1 Mestfraude	18
3.2 Veel mest blijkt verontreinigd te zijn.....	18
3.3 Onregelmatigheden met vergunde en werkelijke situatie op veebedrijven	19
3.4 Bermfraude.....	20
3.5 Zelfregulering	20
3.6 Gedogen fraude door de overheid	20
3.7 Conclusie gedogen.....	21
4 – Geen derogatie. Wat betekent dat voor de veehouderij?	22
4.1 WER: 15% minder varkens, 5% minder koeien en 10% minder overig rundvee	22
4.2 WUR-rapport 2017: vooral gevolgen voor varkenshouderij.....	22
4.3 Saneren vee-industrie, waar valt de winst te halen?	23
4.4 Biologische veehouders de dupe van derogatie.....	24
4.5 De noodzaak van bemesting	24
5 – Transitie veehouderij	25
5.1 Opkopen varkensrechten.....	25
5.2 Saneren varkensbedrijven die niet voldoen aan kwaliteitseisen luchtkwaliteit.....	25
5.3 Steun voor grondgebonden en biologisch melkveehouders	25
Conclusie	26
Bronnenlijst	27

Inleiding

Nederland had tot 1 januari 2018 toestemming van de Europese Commissie om meer mest per hectare land te gebruiken dan de Europese norm. Deze ontheffing heet derogatie. Aan derogatie zijn voorwaarden verbonden, waaronder een maximum aan fosfaatproductie per jaar: het fosfaatplafond.

Derogatie moet elke vier jaar opnieuw worden aangevraagd door de Nederlandse overheid, het ministerie van LNV. Deze aanvraag is nu (februari 2018) in behandeling en zal niet automatisch verleend worden nu gebleken is dat Nederlandse veehouders zich niet aan de derogatievoorwaarden hebben gehouden. De verwachting is dat de Europese Commissie in tussen april en juni 2018 zal besluiten over het toekennen van de derogatie.

Mét de tot en met 2017 verleende derogatie kan de Nederlandse veehouderij op jaarbasis 76 miljard kilo mest produceren, ofwel 500 miljoen kg stikstof. Zonder derogatie wordt dat 70 miljoen kg stikstof minder, ofwel 10,6 miljard kg minder mest.¹

Volgens het CBS waren er in november 2017 de volgende aantallen vee in Nederland²:

- Melk- en kalfkoeien 1,69 miljoen
- Jongvee < 2 jaar 425.000
- Melkgeiten 532.838
- Biggen 5,62 miljoen
- Fokvarkens 1,16 miljoen
- Vleesvarkens 5,63 miljoen³ (*op jaarbasis 16,8 miljoen*)
- Leghennen 46,4 miljoen
- Vleeskuikens 48,2 miljoen
- Vleeskalveren 948.000 (*op jaarbasis 1.264.000*)

Nederlands vee produceert per jaar 76 miljard kilo mest, ofwel circa 170 miljoen kg fosfaat en 500 miljoen kg stikstof. Dit zijn veel te grote aantallen dieren en hoeveelheden mest in relatie tot de grenzen van ecosystemen (natuur, water, bodem).

Nederland bekleedt een uitzonderlijke positie in de EU: niet alleen is de nitraatnorm de hoogste in de EU en scoort biodiversiteit het laagst, ook mag bijna de helft van het landbouwoppervlak gebruikt worden voor derogatie.

Het is niet verantwoord om Nederland voor de komende vier jaar derogatie te verlenen. Derogatie stuurt op 'meer mest = meer vee'.

Het antwoord op de milieuproblematiek en de gevolgen voor mens en dier van de intensieve veehouderij is: GEEN derogatie.

1 – Wat is derogatie?

Derogatie is een ontheffing die wordt verleend door de Europese Commissie, het uitvoerende orgaan van de Europese Unie. De afweging en beslissing wordt genomen door het Nitraat Comité, dat zetelt in het departement van de Commissie Milieu. Derogatie geeft een lidstaat het recht om meer mest uit te rijden dan de EU-Nitraatrichtlijn toestaat.

Mest bevat onder andere stikstof en fosfaat. Als stikstof wordt blootgesteld aan de lucht bij het uitrijden van mest, worden NH₃ (ammoniak) en in de bodem NO₃ (nitraat) gevormd. Een teveel aan NO₃ spoelt uit naar het grondwater. De Nitraatrichtlijn ziet dan ook toe op bescherming van het oppervlakte- en grondwater tegen verontreiniging met nitraat door de landbouwsector. De richtlijn verplicht alle veehouders in de EU maximaal 170 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare uit te rijden, zodat de maximale norm van 50 mg nitraat per liter grondwater niet wordt overschreden.

Derogatie biedt lidstaten de mogelijkheid op grasland van melkveehouderijen meer mest te gebruiken, omdat grasland relatief veel stikstof opneemt en er dus minder stikstof uitspoelt. Hieraan zijn voorwaarden verbonden, zoals toezicht houden op de effecten en rapport uitbrengen over de uitkomst.

1.1 Voorwaarden voor derogatie

Op landelijk niveau zijn twee voorwaarden verbonden aan derogatie:

1. Nitraatnorm: deze mag de Europese norm van maximaal 50 mg/liter grondwater niet overschrijden
2. Fosfaatplafond: de Nederlandse veehouderij mag op jaarbasis maximaal 172,9 miljoen kg fosfaat produceren

Nitraatnorm

De EU-Nitraatrichtlijn uit 1991 moet ervoor zorgen dat grondwater niet meer nitraat bevat dan 50 mg/liter. Zo kan voorkomen worden dat grondwater dat gebruikt wordt als drinkwater ongeschikt wordt of tegen zeer hoge kosten gezuiverd moet worden. Daarnaast moet de richtlijn zorgen voor schoner oppervlaktewater. De fosfaat- en stikstofconcentraties mogen daarom niet hoger zijn dan nodig voor een goede waterkwaliteit. De nitraatconcentratie voor schoon oppervlaktewater is veel lager dan voor schoon grondwater.

EU-lidstaten moeten op basis van de EU-Nitraatrichtlijn 91/676/EEG art. 5 elke vier jaar een Actieprogramma indienen om aan te tonen dat zij voldoen aan de richtlijn. Nederland heeft eind 2017 het 6^e Actieprogramma Nitraat ingediend in Brussel, voor de periode 2018-2021.⁴ Volgens de MER Commissie die het plan beoordeelde, voldoet het Actieprogramma niet aan de eis dat het nitraatgehalte in grondwater daalt onder 50 mg per liter.⁵

Fosfaatplafond

Het fosfaatplafond is bedoeld om het milieu en de waterkwaliteit tegen fosfaat te beschermen door de mestproductie te begrenzen. De Europese Commissie heeft dit fosfaatplafond voor Nederland ingesteld in het kader van de EU-Nitraatrichtlijn. Het fosfaatplafond is vastgesteld op 172,9 miljoen kg fosfaat voor alle fosfaatproductie uit de Nederlandse veestapel. Dit plafond is de afgelopen acht jaar diverse malen overschreden: in 2008, 2009, 2010, 2015 en 2016 en waarschijnlijk ook in 2017 als alle effecten van fraude meegerekend worden. In 2015 bedroeg de fosfaatproductie 180,1 miljoen kg en in 2016 was dit 177 miljoen kg.⁶

De rundvee-, varkens- en pluimveesector hebben ook ieder een eigen fosfaatsectorplafond. In 2015 en 2016 werden deze plafonds voor de melkveehouderij en de pluimveehouderij overschreden.

1.2 Derogatie in andere EU-landen

In 2013 hebben de EU-landen Denemarken, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Ierland, België (alleen voor Vlaanderen), Italië (alleen voor Lombardije, Piemonte en Emilia-Romagna) en Nederland derogatie gekregen. Duitsland heeft de derogatie echter weer verloren omdat er meer dan de maximaal toegestane 230 kg N/ha werd uitgereden en er ook niet voldoende maatregelen voorgenomen zijn om het nitraatdoel te realiseren. Duitsland is net als Frankrijk dan ook kritisch over de nieuwe aanvraag van Nederland⁷.

Uitzonderingspositie Nederland

In onderstaande tabel is te zien dat Nederland van alle EU-landen voor een uitzonderlijk groot landbouwareaal de maximale derogatie heeft gevraagd en gekregen. Andere lidstaten vroegen voor een heel beperkt landbouwooppervlak derogatie aan (1-12%). Nederland vroeg derogatie voor 45% van het oppervlak voor melkveebedrijven die minimaal 80% grasland op hun bedrijf hebben. Met name Franse, Britse en Duitse melkveebedrijven die geen derogatie mogen toepassen (of voor slechts een zeer klein percentage van de bedrijven, zoals in Engeland⁸), stellen dat de Nederlandse derogatie tot concurrentienadelen leidt, zeker sinds de Nederlandse melkveestapel na het afschaffen van de melkquota in 2015 zeer fors groeide.

land	plafond (kg/ha N)	% landbouwooppervlak	% landbouwbedrijven
DE	230 (opgeschort)	<1	<1
DK	230	4	3,2
BE-FI	250	12	10
IR	250	5,2	11,4
NL	250 (meer dan 70% grasland) of 230 (meer dan 80% grasland)	45	32

Tabel 1: Overzicht toegekende derogatie EU-Nitraatrichtlijn in EU-lidstaten⁹

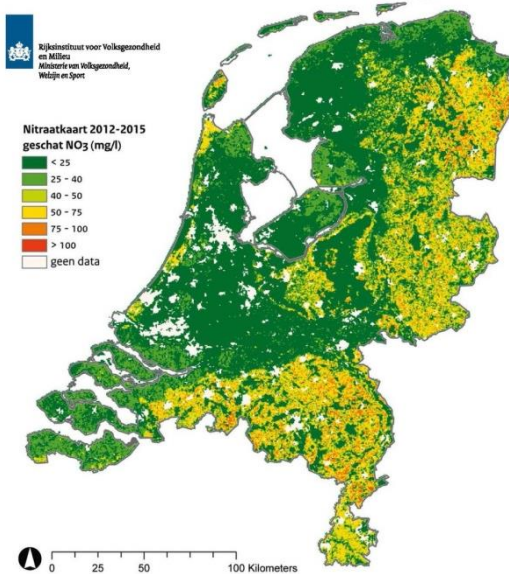
2 – Derogatie verlenen aan Nederland is onverantwoord

Er zijn tal van redenen waarom de EU de Nederlandse veehouderij niet opnieuw derogatie moet verlenen voor het uitrijden (en produceren) van de **extra** 10 miljard kg mest op jaarbasis.

2.1 Overschrijden van de nitraatnorm; Nederland algemeen

Tijdens de derogatieperiode 2014-2017 werd de grens van 50 mg nitraat per liter in verschillende gebieden in Nederland overschreden door mest uit de veehouderij. Op zandgrond en löss in Zuid-Nederland is sprake van een duidelijk gemiddelde overschrijding. Op zandgronden in Midden- en Noord-Nederland wordt de gemiddelde norm net gehaald. Dat betekent dat de norm hier in circa 50% van de gevallen *niet* gehaald wordt.

Nitraatkaart 2012-2015

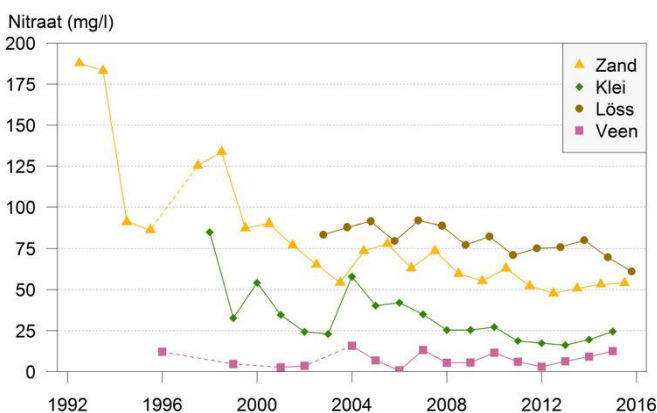

De gele gebieden in de hiernaast staande figuur overschrijden de norm van 50 mg.

Oranje en rood betekenen een overschrijding in extreme mate.

Vrijwel alle zandgronden hebben een overschrijding van de EU-nitraatnorm.¹⁰

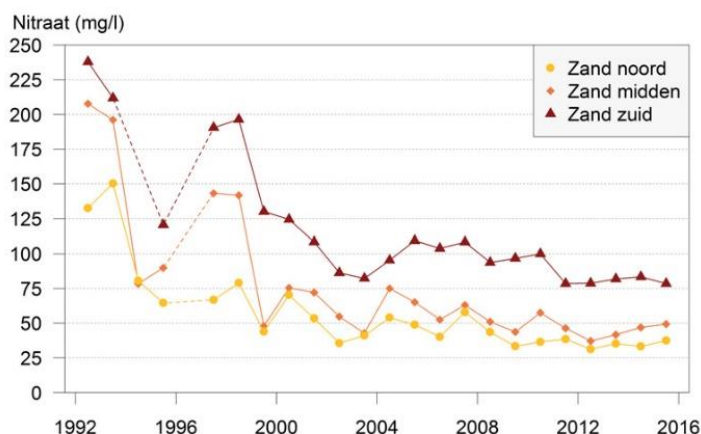
Figuur 1: De nitraatkaart van Nederland (2012-2015)

Figuur 2: Nitraatconcentratie grondwater onder landbouwbedrijven Nederland

Bron: evaluatie meststoffenwet, PBL, 2017¹¹

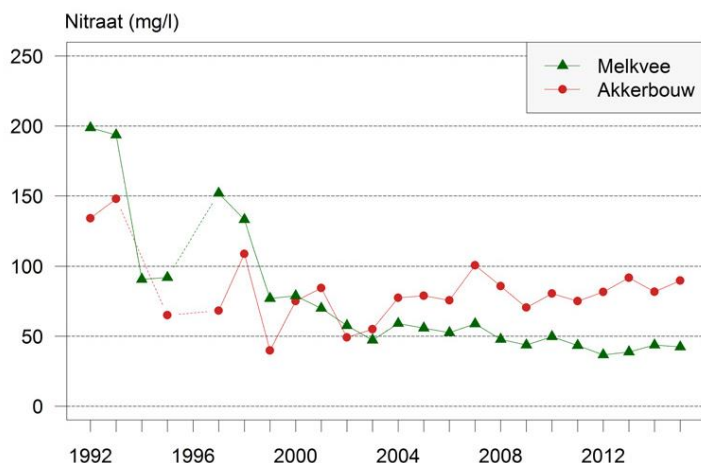
De overschrijding van de norm is het duidelijkst te zien bij de zuidelijke zandgronden. Op zandgronden en lössgronden in Zuid-Nederland bedroeg het gehalte gemiddeld 75 mg/l.

Figuur 3: Nitraatconcentratie grondwater onder landbouwbedrijven per regio

Bron: evaluatie meststoffenwet, PBL, 2017

In de zandregio worden vooral bij akkerbouwbedrijven te hoge nitraatgehalten in het grondwater geconstateerd. De oorzaak is dat daar veel mest van varkens-, pluimvee- en melkveebedrijven wordt uitgereden.

Figuur 4: Nitraatconcentratie grondwater onder twee typen landbouwbedrijven

Bron: evaluatie meststoffenwet, PBL, 2017

2.2 MER Commissie somber over Nitraatgehalte in periode 2018-2021

Het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn, dat ten grondslag ligt aan de derogatie-aanvraag, bevat maatregelen voor 2018-2021 om het nitraatgehalte terug te brengen. Volgens de MER Commissie¹² zal dit actieprogramma **niet** leiden tot het gewenste doel, namelijk het terugbrengen van de concentratie nitraat tot 50 mg per liter op zuidelijke zandgronden en lössgronden.¹³ De Commissie adviseerde de regering een nieuw plan te maken voor 2018-2021, waarin het nitraatdoel wel gehaald kan worden.

Het MER-rapport stelt: "Het pakket maatregelen zal een beperkt effect hebben op de landelijk gemiddelde nitraatconcentratie in het grondwater en geringe effecten op de N- en P-belasting van het oppervlaktewater (...) Verwacht wordt dat deze maatregelen onvoldoende effect zullen sorteren om gebiedsgemiddeld ook in het zuidelijke zand- en lössgebied aan de nitraatnorm van 50 mg/liter te voldoen."

Het grondwater in delen van Brabant en Limburg is zo vervuild dat drinkwaterbedrijven de inname van water al op 21 punten hebben moeten staken en zuiveringskosten erg stijgen.¹⁴

De commissie die de MER toetst stelde in haar rapport¹⁵:

“In de MER ontbreekt de beschrijving van een alternatief waarmee de doelen kunnen worden gehaald. Deze informatie vindt de Commissie essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen in de besluitvorming over het zesde actieprogramma.

Citaten uit het hoofdoordeel van de Commissie (blz. 1 en 2 van het rapport):

Uit het MER blijkt dat de gekozen aanpak van het concept-actieprogramma niet aantoonbaar in alle gebieden leidt tot het op termijn halen van de gestelde milieudoelen van Nitraatrichtlijn, Grondwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water in heel Nederland. Hoewel er resultaten worden bereikt, zijn voor enkele regio's, vooral de zandgebieden in Nederland, de einddoelen nog niet in zicht.

Met de achtereenvolgende actieprogramma's zijn stappen in de goede richting gezet, maar de kwaliteitsverbetering van zowel grondwater als oppervlaktewater stagneert. Met name in de zuidelijke zandgebieden blijft voorlopig te veel nitraat in het grondwater aanwezig. Ook het oppervlaktewater zal in ieder geval tot 2027 te veel nitraat bevatten. Weliswaar bekijkt het MER voor veel maatregelen een verdergaande variant, maar dat levert onvoldoende op. Omdat het jaren kan duren voordat maatregelen effect sorteren, meent de Commissie dat het MER voor dit programma moet onderzoeken of met meer ingrijpende maatregelen de doelen wel kunnen worden gehaald.

Het MER gaat ervan uit dat het beleid volledig wordt nagevolgd, terwijl dit in de huidige praktijk regelmatig anders blijkt te zijn. Omdat de effectberekeningen hier geen rekening mee houden, geven ze een theoretische werkelijkheid weer.

In het MER ontbreekt de beschrijving van een alternatief waarmee de doelen kunnen worden gehaald. Deze informatie vindt de Commissie essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen in de besluitvorming over het zesde actieprogramma.

2.3 EU-rapport: alarmerend beeld Nederlands mestbeleid na 20 jaar

In april 2016 is in opdracht van de Europese Commissie, Directoraat-Generaal Milieu, een onderzoeksrapport gepubliceerd naar onder meer de naleving van de Nitraatrichtlijn door de EU-lidstaten onder de titel *Resource Efficiency in Practice – Closing Mineral Cycles*¹⁶. Van alle onderzochte landen en regio's is de situatie in Noord-Brabant het slechtst qua milieubelasting door de enorme veehouderij.

Het rapport geeft aan dat Nederland de hoogste veebezetting per hectare van de EU heeft. Van alle regio's in de EU heeft Noord-Brabant de meeste dieren: 7,5 diereenheden/ha (zie p. 129). Ook heeft Nederland samen met Vlaanderen de hoogste uitspoeling van nitraat naar grond- en oppervlaktewater (zie p. 134), nam de mestproductie toe (tabel 16), moet overtollige mest die niet legaal te plaatsen is, op grote schaal geëxporteerd worden (zie p. 110) en zijn de milieurisico's van mest het hoogst van de hele EU (zie tabel 17, p. 138).

Citaat p. 141:

The North-Brabant region is the most saturated region for both nitrogen and phosphorus in the EU-28. It is also the area in the Netherlands with the highest pollution risks, in particular regarding phosphorus loads. The region has the highest European livestock density: 7.5 LSU/ha UAA in 2010, a figure that has increased of 11.5 % since 2005.

The region applies important quantities of manure on agricultural soils. The region is considered to be severely water-stressed. North-Brabant has very high surplus in both N and P and the associated emissions to air and concentration in water.

Citaat p. 255:

North-Brabant has the highest nitrogen and phosphorus surplus of the studied regions. The production of nutrients per hectare is significantly higher than the levels of application allowed by the legislation implementing the Nitrates Directive in the Netherlands. This imbalance is further illustrated by the current status of regional waters, which are still suffering from high nutrient loads, eutrophication, and the ammonia and nitrous oxide emissions which have an impact on natural areas. In 2013, less than 20 % of the surface water bodies in the Meuse river basin (including North-Brabant) met the WFD quality standards for total nitrogen concentration in the Meuse River Basin Management Plan. The average phosphorus concentration was 0.23 mg P/L, which exceeds the current WFD objective in the Netherlands (0.15 mg P/L) in 2012.

The economic damage of the nutrient surpluses and its consequences are significant. In the river basin management plan for the Meuse, which includes North Brabant, for the period 2009-2015, the investments for preventive measures addressing diffuse sources (mainly agriculture) are calculated at € 65 million for the period 2009-2027. The restoration of sensitive Natura 2000 areas amounts to € 16 million for North-Brabant.

2.4 Conclusie Nitraatvervuiling grondwater

Nederland blijkt over een reeks van jaren zich niet voldoende in te spannen om aan het doel van de Nitraatrichtlijn te voldoen. Dit geldt voor een groot aantal regio's en een groot aantal landbouwbedrijven waaronder het grondwater vervuild blijkt te zijn. Het is niet te verwachten dat de gestelde normen van de Nitraatrichtlijn de komende periode wel gehaald zullen worden. Daar komt bij dat er geen grip is op de grootschalige en georganiseerde mestfraude in met name de zandgebieden in Zuid-Nederland.

2.5 Nitraatvervuiling oppervlaktewater

De kwaliteit van het oppervlaktewater is in grote delen van het land niet in orde. Er is een Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) die als doel heeft de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa te waarborgen. Zonder forse krimp van de veestapel worden de KRW-richtlijndoelen voor schoon oppervlaktewater volgens het RIVM nooit gehaald.^{17 18}

Het RIVM-evaluatierapport over de meststoffenwet uit 2017 is zeer kritisch over het mestbeleid in relatie tot oppervlaktewater. Een van de doelen van de Nitraatrichtlijn is het verminderen van eutrofiëring van het oppervlaktewater. Eutrofiëring is het ontstaan van een overmaat aan voedingsstoffen (nutriënten, zoals stikstof en fosfor) waardoor ecologische processen ontregeld raken. De Meststoffenwet zelf kent geen eutrofiëringnormen, deze zijn uitgewerkt voor de Kaderrichtlijn Water.

In de periode 2011-2014 zijn de eutrofiëringnormen voor fosfor en stikstof overschreden in ongeveer de helft van de vooral door landbouwgronden gevoede oppervlaktewateren.

Om ten opzichte van andere bronnen een proportionele bijdrage te leveren aan het halen van de KRW-normen zou de landbouwsector zijn aandeel in de nationale fosfaatbelasting met ongeveer 40 procent moeten verminderen en de stikstofbelasting met ongeveer 20 procent. Met de huidige invulling van de Meststoffenwet wordt in 2027 de KRW-opgave voor stikstof voor ongeveer een derde gerealiseerd. Voor fosfaat is dit circa 10 procent.

De Meststoffenwet draagt hiermee beperkt bij aan de inspanningsverplichting van de Nitraatrichtlijn om eutrofiëring van het oppervlaktewater in 2027 te verminderen.

2.6 Overschrijding van het Fosfaatplafond

Naast het niet overschrijden van de Nitraatnorm is een tweede voorwaarde voor derogatie dat Nederland zich houdt aan het fosfaatplafond. De productie van fosfaat is een indicator van de hoeveelheid mest die geproduceerd wordt.

Het Fosfaatplafond is vastgesteld op 172,9 miljoen kg fosfaat voor de fosfaatproductie van 3 categorieën van de Nederlandse veestapel: koeien, varkens en pluimvee. Alle andere landbouwhuisdieren vallen in de categorie 'overige' en tellen niet mee voor het productieplafond. Zoals al genoemd in hoofdstuk 1 is dit plafond de afgelopen acht jaar diverse malen overschreden: in 2008, 2009, 2010, 2015 en 2016. In 2015 bedroeg de fosfaatproductie 180,1 miljoen kg en in 2016 was dit 177 miljoen kg.¹⁹

Het Fosfaatplafond werd in 2015 en 2016 overschreden met 7,2 resp. 4,1 miljoen kg, met name door de groei van de melkveehouderij na april 2015 bij het afschaffen van het melkquotum. De overheid greep te laat in, want de intentie om te groeien na het quotum-tijdperk was te voorzien.

Het Fosfaatreductieplan in 2017

Op 2 juli 2015 greep staatssecretaris Dijkma²⁰ in en 'peilde' het aantal koeien per rundveebedrijf op die dag, de zogenaamde Peildatum. Het aantal fosfaatrechten dat zou worden toegekend aan melkveehouders werd gekoppeld aan het aantal runderen op die peildatum. Op 1 januari 2017 zou dit fosfaatrechtenstelsel in werking treden. De Europese Commissie ging niet akkoord: eerst moest het fosfaatoverschot opgelost worden. Hiertoe werd een fosfaatreductieplan opgesteld: in 2017 werden 160.000 koeien extra geslacht. Ook kwam er een vermindering van fosfaat in zowel het rundvee- als het varkenskrachtvoer en er kwam een stoppersregeling voor melkveebedrijven.

Resultaat van het Fosfaatreductieplan

In januari 2018 maakte minister Schouten van LNV bekend dat het fosfaatreductieplan in 2017 succesvol was geweest. De minister onderbouwde dit echter niet met (definitieve) cijfers en over dit succes bestaan dan ook sterke twijfels:

1. De landelijk melkproductie in 2017 is nauwelijks gedaald ten opzichte van 2016.²¹ De cijfers zijn opmerkelijk omdat in 2017 het fosfaatreductieplan van kracht ging en er 160.000 koeien (waarvan minimaal 65.000 melkproducerende koeien) uit de roulatie gehaald werden (bijna 10% van de populatie).
2. Mogelijk zijn er meer koeien in Nederland dan de statistieken vermelden: de I&R fraude.
3. Omdat de opsporing van overtredingen zeer beperkt is, is het niet uit te sluiten dat er door andere vormen van fraude meer fosfaat is geproduceerd dan is berekend.²²

Toelichting

Landelijke melkproductie

Partijen in de melkveesector waren verbaasd dat er in 2017 maar 0,2% minder melk is geproduceerd dan in 2016, want op papier zijn er 8% minder koeien in 2017.²³ Aangenomen mag worden dat er in 2017 minimaal 65.000 melkkoeien extra zijn geslacht.²⁴

Vanwege de fosfaatreductieplannen had er 0,5 miljard kg minder melk en 2,7 miljoen kg minder fosfaat moeten zijn. Desalniettemin is het melkveehouderijsectorplafond overschreden en wel met 85,2 miljoen kg fosfaat waar 84,9 miljoen was toegestaan.²⁵

De jaarlijkse melkproductiestijging per koe van 1-1,5% is hier geen verklaring voor. Daarom bestaat het sterke vermoeden dat er grootschalig fraude is gepleegd: er is melk geleverd door meer dan de officieel geregistreerde koeien.

De I&R fraude

Minister Schouten maakte op 23 januari 2018 bekend dat er sterke vermoedens zijn van fraude met het I&R systeem door melkveehouders: de NVWA had 7.700 verdachte bedrijven op het oog.²⁶ Een groot aantal melkveehouders werd verdacht van fraude met het I&R registratiesysteem omdat in 2017 veel meer meerlingen dan gebruikelijk zouden zijn geboren. Uit een steekproef bleek dat bij ongeveer de helft van de bedrijven de verdenkingen terecht waren. In februari 2018 zijn 2.100 bedrijven geblokkeerd voor vermeende fraude; zij werden als 'verdacht' aangemerkt.²⁷ Door de I&R fraude konden melkveehouders meer koeien houden dan was toegestaan binnen het fosfaatreductieplan en konden zij meer melk produceren.

Omdat een koe veel meer fosfaat produceert dan een vaars (jonge koe), was het interessant voor de boer om een koe als vaars te registreren. Zo hoefden er minder koeien afgevoerd te worden en werd er op papier toch minder fosfaat geproduceerd. Op papier voldeden de bedrijven dus keurig aan het fosfaatreductieplan, dat bedoeld was om vanaf 2018 opnieuw een derogatie te mogen aanvragen. NVWA hield een steekproef bij 93 bedrijven en bij bijna de helft hiervan (45 stuks) werd fraude vastgesteld.²⁸

Overige vormen van fraude

Er bestaan sterke vermoedens dat er op meer manieren is gefraudeerd om het fosfaatplafond te omzeilen dan via onofficiële melkproductie en het I&R registratiesysteem. Het CLM stelde vast dat er drie legale en drie illegale manieren zijn om fosfaatwetgeving te omzeilen en de fosfaatproductie zogenaamd te verlagen, die de media nog niet haalden.²⁹

Legale manieren:

1. Kalfjes exporteren en als volwassen dier weer importeren.
2. Hoogproductieve koeien houden. Deze produceren veel meer fosfaat dan waar de wet vanuit gaat en er zijn veel van deze koeien in Nederland.
3. Jongvee onderbrengen bij een of meer hobbydierhouders, waardoor meer koeien te plaatsen zijn op het melkveebedrijf.

Illegale manieren:

1. Melkkoeien ten onrechte registreren als 'afgemeste' koe die niet meer gemolken wordt.
2. Het te laat doorgeven van de status van jongvee naar melkvee.
3. Afgekalfde, melkgevende vaarsen uit het buitenland importeren en als jongvee registreren.

De vermoedens:

- Sommige boeren zouden hun koeien tijdelijk hebben laten 'logeren' in Duitsland en België, zodat op papier zowel het aantal koeien als het fosfaat gereduceerd zijn. Na verloop van tijd komen de koeien echter weer terug. Deze vorm van fraude wordt momenteel ook onderzocht.³⁰
- Koeien zouden tijdelijk ondergebracht zijn bij hobbyboeren, waardoor deze koeien niet meer geregistreerd staan in de cijfers voor de melkveehouderij.³¹
- Boeren zouden veel meer dieren houden in de stal dan is toegestaan. De pakkans is laag.³²
- Er was mogelijk sprake van import van koeien uit Duitsland, met registratie als vaars, wat gunstiger is voor een veehouder uit oogpunt van de fosfaatwet, want een vaars produceert minder fosfaat dan een melkkoe.³³

- Er werd, met instemming van de Nederlandse overheid, een manier bedacht om de berekende emissies van fosfaat te verlagen. Hiertoe werd mengvoer ingezet met minder fosfor. Aangezien hoogproducerende koeien feitelijk niet met minder fosfor toe kunnen, was het evident dat boeren op andere manieren fosfor toe gingen dienen. Hierdoor zou in theorie er minder fosfaat zijn, maar in de praktijk niet. De afspraken konden eenvoudig ontlopen worden door het toedienen van fosforpillen. Ook worden aan koeien meer (fosfaatrijker) natte veevoergrondstoffen gegeven. Deze staan niet in de mengvoerafspraken met NEVEDI. Volgens het PBL is het fosfaatgehalte in natte veevoeders gemiddeld veel hoger dan in (droog) kracht- en mengvoer. De maatregel om fosfor in mengvoer te verlagen wordt dan ook als niet effectief gezien.^{34 35} Ook kan meer mengvoer worden gebruikt dan voorheen om een mogelijk fosfaattekort in mengvoer te compenseren, of er wordt meer buitenlands mengvoer gekocht maar niet geregistreerd. De pakkans is klein want bemonstering van mest of fosfaat biedt tal van mogelijkheden voor fraude, zoals al is aangetoond door NRC Handelsblad.

2.7 Ammoniakemissies hoger dan aangenomen

Net als de nitraatnorm en het fosfaatplafond, maakt het ammoniakplafond onderdeel uit van de EU-afspraken. Het ammoniakplafond voor de veehouderij is opgenomen in de EU NEC Richtlijn.³⁶ In 2014 bedroeg de Nederlandse ammoniakuitstoot 134,17 kiloton terwijl het Nederlandse ammoniakplafond op 128 kiloton is vastgesteld. Dit is een overschrijding van 5 procent.³⁷

Volgens de berekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) bereikte de ammoniakemissie in Nederland in 2015 in theorie precies het EU-plafond van 128 kiloton per jaar.

Het PBL geeft daarbij het volgende aan:

- “Het verschil in de trends van de (berekende) emissies en (gemeten) concentraties roept vragen op bij de landbouwsector over de effectiviteit van het ammoniakbeleid.”
- “Zowel de effectiviteit van een aantal emissie reducerende maatregelen, als de representativiteit en de methodiek van de ammoniakmetingen zijn onderwerp van recente discussies. Nader onderzoek zal uitsluitsel moeten geven over de bijdrage van deze aspecten aan het trendverschil. Hoewel er geen aanleiding is om te veronderstellen dat de ammoniakemissies in het verleden zijn onderschat kan dat nog niet worden uitgesloten. Deze onzekerheid is mede debet aan het niet kunnen bepalen of het eerder genoemde EU doel voor 2010 ook daadwerkelijk is bereikt.”
- “De sector landbouw heeft verreweg het grootste aandeel (ruim 85% in 2015) in de Nederlandse uitstoot van ammoniak.”

Het is dus volgens het PBL helemaal niet zeker dat het ammoniakplafond gehaald wordt, zeker niet als rekening gehouden wordt met de verschillende manieren waarop in Nederland fraude gepleegd wordt met mest, aantallen dieren, luchtwassers die niet aanstaan, et cetera.

Op 14 november 2017 berichtte de NOS dat er in Nederland meer schadelijke ammoniak uit dierlijke mest vrijkomt dan rekenmodellen voor de overheid officieel weergeven. Nieuwe metingen van het RIVM laten zien dat boeren in werkelijkheid meer ammoniak uitstoten. De concentraties ammoniak in natuurgebieden waren de hoogste sinds het begin van de metingen in 2005. Het RIVM stelt verder vast dat over de laatste 10 jaar er sprake is van “een licht stijgende trend” in de ammoniakconcentratie in de lucht.³⁸

In het rapport staat: “Terwijl over de periode 2005-2014 de ammoniakconcentratie in de lucht een licht stijgende trend vertoont, zijn de (berekende/theoretische) emissies over de periode 2005-2014 gedaald met circa 15-20 procent.” Anders gezegd, uit het rapport kan worden afgeleid dat als de gemeten ammoniakconcentratie 15-20% hoger is dan berekend, de landelijke ammoniakemissie waarschijnlijk ook hoger is dan in theorie. De ammoniakemissie over 2015, die volgens de theorie 128 kton zou zijn, is daarmee mogelijk ook 15-20% hoger.

“De ammoniakwetgeving wordt mogelijk nog lastiger dan de fosfaatwetgeving. Dat stelt adviseur Barend Meerkerk van PPP-Agro Advies op de website Proeftuin Veenweiden.

Ammoniakreductie is volgens hem hard nodig om de huidige veestapel te behouden. Sinds 2015 kon de melkveehouderij tot bijna 1,8 miljoen melkkoeien groeien dankzij het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Als tegenprestatie voor deze ontwikkelruimte heeft de landbouwsector beloofd om in 2030 10 miljoen kilo ammoniakemissie te hebben gereduceerd ten opzichte van het jaar 2013. Meerkerk geeft aan dat dit doel door de forse groei van de melkveehouderij eerder verder weg is geraakt dan dichterbij gekomen.”³⁹

De conclusie is dan ook dat het ammoniakplafond in Nederland naar alle waarschijnlijkheid niet gehaald wordt. Nu niet en in de toekomst niet.

2.8 Schade door ammoniak aan natuurgebieden

Hieronder de tekst van de website van RTV Oost van 6 maart 2018.⁴⁰

Om de schade van ammoniak in natuurgebieden te herstellen worden honderden miljoenen euro's uitgegeven, maar die investeringen dreigen te verdampen omdat de uitstoot van ammoniak zelf onvoldoende wordt aangepakt. “Boeren veroorzaken de meeste uitstoot van ammoniak”, legt Jan Willem Erisman van de Vrije Universiteit Amsterdam uit. “En in die sector zien we de uitstoot niet verminderen, maar toenemen. Vooral omdat de afgelopen jaren veel melkveebedrijven zijn uitgebreid.

Erisman is hoogleraar integrale stikstofstudies en maakt zich grote zorgen. “De herstelmaatregelen die genomen worden in natuurgebieden hebben wel degelijk effect, maar als je niet tegelijkertijd maatregelen neemt aan de bronkant dan zullen die maatregelen teniet gedaan zijn en dan is het weggegooid geld.

366 honderd miljoen euro

Er staat veel geld op het spel. Om de natuur te herstellen worden in Overijssel 666 maatregelen genomen in 21 natuurgebieden. Het project heet Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en voor de uitvoering is 366 miljoen euro beschikbaar. De eerste serie projecten moet over drie jaar klaar zijn. Er is dan 235 miljoen euro uitgegeven.

Ook Roland Bobbink maakt zich zorgen. Bobbink is verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en doet al z'n hele werkzame leven onderzoek naar de effecten van ammoniak. “Door allerlei maatregelen in de landbouw is de hoeveelheid ammoniak in de lucht tot 2005 gedaald. Maar daarna kwam er een stagnatie en nu zie je de hoeveelheid ammoniak in Gelderland en Overijssel zelfs weer toenemen.”

2.9 Intensieve veehouderij en volksgezondheid

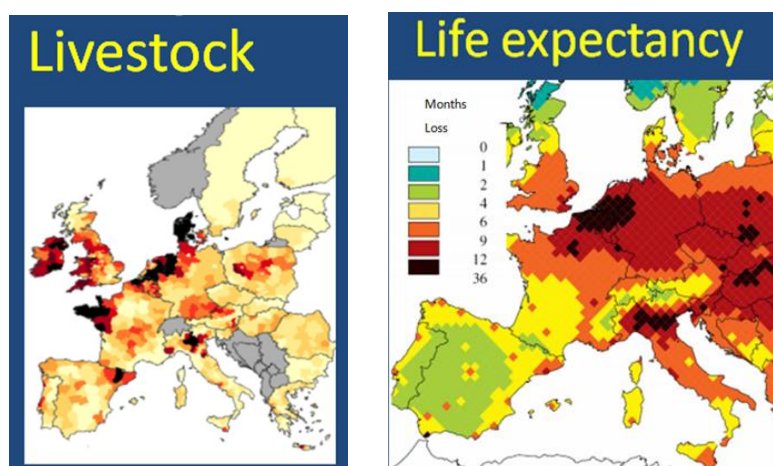
Uit onderzoek van de Brabantse Milieudéfensie blijkt dat rond veehouderijbedrijven, vooral bij pluimvee en varkens, verhoogde concentraties van fijnstof en endotoxinen bestaan.⁴¹ Het

is zeer aannemelijk dat dit luchtwegproblemen bij omwonenden verklaart. Ook veroorzaakt de uitstoot van ammoniak een groot deel van het landelijke fijnstof.

Er zijn voldoende aanwijzingen dat de veehouderij hiermee in vrijwel het hele land een aanzienlijke bijdrage (naar schatting de helft) levert aan ziekte en sterfte door fijnstof.

Omwonenden van een veehouderij hebben meer luchtwegklachten, verminderde longfunctie en vaker een longontsteking. Dit blijkt uit een driejarig onderzoek van het RIVM, Universiteit Utrecht (IRAS), Wageningen UR en NIVEL. Het is volgens de onderzoekers het meest waarschijnlijk dat dit veroorzaakt wordt door de blootstelling aan stoffen afkomstig uit de veehouderij. "Naast de uitstoot van fijnstof, baart de ammoniakuitstoot in de landbouw ons veel zorgen," zegt onderzoeksleider Dick Heederik van het IRAS. "Op dagen met veel ammoniakuitstoot, bijvoorbeeld na het uitrijden van mest, hebben mensen ook een lagere longfunctie, blijkt uit ons onderzoek."⁴² Volgens de oncologisch chirurg Ignas van Bebbber hebben omwonenden van veehouderijen in regio's met veel vee een lagere levensverwachting van mogelijk 3 jaar door de blootstelling aan de veehouderij. Zo krijgen mensen die in Noord-Brabant wonen meer longkanker.⁴³⁴⁴

De Gezondheidsraad heeft de regering in januari 2018 aangeraden de WHO-normen voor fijnstof te hanteren.⁴⁵ De raad stelt: "nog altijd sterven duizenden mensen in Nederland vroegtijdig door fijnstof (..) De meeste winst valt te boeken door landelijke maatregelen die de deken van met name fijnstof boven Nederland wegnemen. Dat betekent vooral het verminderen van de uitstoot door pluimvee, varkens en koeien, inclusief "strikte handhaving" van de mestregels." De landbouw is volgens de raad de **belangrijkste bron** voor fijnstof. Daarnaast liggen de EU-normen voor fijnstof hoger dan WHO- en VS-normen.⁴⁶ Een WHO-norm voor fijnstof zou grote gevolgen hebben voor de omvang van de veehouderij (met name de varkens- en pluimveehouderij) die ongeveer 50% van de fijnstofuitstoot veroorzaakt in Nederland.

Nederland is een land met naar verhouding een zeer grote intensieve veehouderij met negatieve neveneffecten op tal van terreinen. Volgens artsen in Noord-Brabant bestaat er een verband tussen een lagere levensverwachting en regio's met een hoge veebezetting.⁴⁷

2.10 Afname onder de bevolking voor draagvlak veehouderij

Mede door de risico's voor de volksgezondheid groeit de weerstand tegen de intensieve veehouderij bij de bevolking sterk. Tientallen lokale groeperingen protesteren al jaren tegen de veehouderij in hun omgeving en willen een inkrimping van de te grote veestapel. Zij sluiten zich aan bij Provinciale Milieu federaties of actiegroepen tegen megastallen,

mestvergisters, uitbreiding van stallen of tegen stank en gezondheidsschade door de veehouderij. Ook diverse natuur- en milieuorganisaties en politieke partijen zijn tegen derogatie.⁴⁸ GroenLinks Kamerlid Grashoff waarschuwde de EU Commissie eind 2017 en begin 2018 voor het toekennen van derogatie in 2018^{49 50} en bepleitte een kleine veestapel. Ook partijen als SP, D66, Christen Unie⁵¹, PvdA en PvdD zien inkrimping van de veestapel als oplossing voor het palet aan problemen, bleek onder meer uit de doorrekening van hun verkiezingsprogramma's voor 2017. De PVV heeft als standpunt dat de vee-industrie afgebouwd moet worden.⁵² De Provincie Noord-Brabant wil een versnelde sanering van de intensieve veehouderij en maakt 75 miljoen euro vrij; het kabinet Rutte IV trekt hiervoor 200 miljoen euro uit.

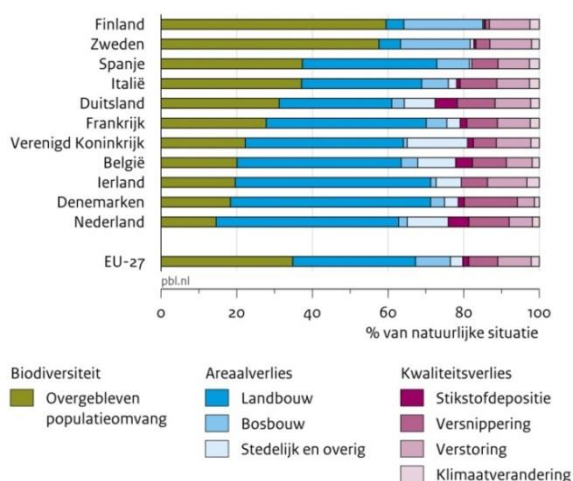
Grashoff, Kamerlid GroenLinks⁵³:

“De Nederlandse overheid heeft een potje gemaakt van het mestbeleid en weggekeken bij grootschalige mestfraude. Dat alles met ernstige gevolgen voor natuur, gezondheid, biodiversiteit en onze drinkwatervoorziening. Het is goed als de Europese Commissie nu eist dat de Nederlandse regering snel zijn verplichtingen nakomt.”

2.11 Biodiversiteit

Volgens het PBL is de druk op biodiversiteit in geen enkele EU-lidstaat groter dan in Nederland.⁵⁴ Hierdoor liggen de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn nog ver buiten bereik en verkeert het grootste deel van de te beschermen soorten en habitats in een ongunstige staat van instandhouding. Daarbij verslechtert de kwaliteit van een aantal kwetsbare habitats verder. Met de huidige beleidsinzet is daarom niet te verwachten dat Nederland de Europese doelen dichterbij brengt. De landbouw is de belangrijkste oorzaak van de teloorgang van de natuur door monocultuur en de uitstoot van onder andere stikstof.

Oorzaken van verlies aan biodiversiteit in Europa, 2010

Bron: GLOBIO, PBL

www.pbl.nl

Figuur 5: Oorzaken van verlies aan biodiversiteit in Europa, 2010

3 – Overheid heeft geen grip op veehouderij en mest

Het mestoverschot stamt al uit de jaren '70 van de vorige eeuw. Het is altijd gepaard gegaan met fraude. Die noodzaak tot fraude komt op zijn beurt voort uit het enorme mestoverschot in Nederlandse. Het werd in 1984 beperkt dankzij de Europese melkquotering en de eerste Nederlandse Mestwet en een daarop volgende stapeling van mestregels. Die mestregels bleken echter niet effectief genoeg, deels door te ruime regels, deels door fraude.

De melkquotering werkte meer begrenzend, maar werd in 2015 afgeschaft. Iedereen kon dus zien aankomen dat de mestproductie en de fraudedruk na 1 april 2015 sterk zouden toenemen. Toch was de overheid nergens op voorbereid en liet het aan de sector over.

Bij de huidige hoeveelheid mest is het een illusie te denken dat de fraude kan worden uitgebannen. Het lijkt erop dat de Nederlandse overheid het belang van de veehouderij in het verleden boven de belangen van volksgezondheid, milieu en dierenwelzijn heeft gesteld.

3.1 Mestfraude

Het gerenommeerde dagblad NRC Handelsblad onthulde in 2017 dat twee derde van onderzochte mesttransporteurs en -verwerkers beboet, verdacht of veroordeeld is. Er lopen ook nog 130 strafrechtelijke onderzoeken naar overtredingen van de meststoffenwet.⁵⁵

In Zuidoost-Nederland is tussen 2013 en 2015 minstens 9,5 miljoen ton mest verdwenen in een illegaal circuit. In deze mest zat circa 47,5 miljoen kg stikstof en 16,5 miljoen kg fosfaat. Naast het toebrengen van schade aan natuur en milieu zijn met deze praktijken honderden miljoenen aan mestboetes ontdoken. Dat blijkt uit berekeningen die Mens, Dier & Peel heeft uitgevoerd met gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).^{56 57}

Het Openbaar Ministerie onderzoekt tussen de tien en twintig criminele bendes die zich met mestfraude bezighouden. Dat schrijft NRC in het vervolg van hun journalistieke onderzoek naar mestfraude in Brabant en Limburg.

In 2016 en 2017 maakte het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) bekend dat dertig tot veertig procent van de mest in het zuiden van Nederland illegaal zou worden geloosd.^{58 59} In juni 2017 publiceerde de Nederlandse politie haar vierde Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit (NDB). Daarin valt te lezen dat 25-40% van de mest inderdaad illegaal wordt afgezet en verwerkt en dat mestfraude relatief eenvoudig te plegen valt omdat er weinig fysieke controle is en controle achteraf onmogelijk is. Bewijs wist zich uit.⁶⁰ Het Ministerie voor Veiligheid en Justitie stuurde het rapport naar de Tweede Kamer.

Het vakblad Boerderij vat het samen met deze woorden: *“Er zijn voldoende gelegenheden voor het plegen van fraude en dienstverleners zijn bereid de fraude mogelijk te maken. Het is daarentegen lastig en arbeidsintensief om mestfraude te ontdekken en aan te tonen, concludeert de politie. Veehouders hoeven de mestboekhouding pas na een afgesloten jaar te verantwoorden. Hierdoor zijn de stikstof- en fosfaatgehalten van mest niet meer te controleren omdat deze al lang is uitgereden. Bovendien klopt het op papier meestal wel, meldt de politie.”*

3.2 Veel mest blijkt verontreinigd te zijn

Een groot deel van dierlijke mest is verontreinigd. Antibiotica lijken structureel voor te komen in het grondwater onder intensieve veehouderijgebieden en kunnen tot grote diepte uitspoelen. Dat concluderen vijf onderzoekers van TNO Geologische Dienst Nederland ⁶¹. Via het uitrijden van mest op landbouwgrond spoelen resten van antibiotica uit naar het diepere grondwater.⁶²

De onderzoekers stellen voor dat drijfmest hetzelfde behandeld wordt als afvalwater. Dit om uitspoeling van antibiotica naar het grondwater te voorkomen, wat kan leiden tot antibioticaresistentie van de bodem zelf. Drijfmest is een combinatie van feces met urine en is het gevolg van de onnatuurlijke manier waarop dieren in de intensieve veehouderij (met name varkens) gehouden worden. Drijfmest zorgt voor grote emissies van ammoniak en blauwzuurgas.

De NVWA heeft verder concrete aanwijzingen dat XTC-afval wordt gedumpt⁶³ in mestkelders waar het wordt vermengd met varkensmest. Of boeren hier aan mee werken en hiervoor een vergoeding ontvangen, is niet altijd duidelijk. De vervuilde mest wordt uitgereden op het land. De landbouwgewassen die op het land groeien, bevatten hierdoor drugsafval. Zo schreven media dat er in januari 2016 in Noord-Brabant drugsafval is aangetroffen in mais dat normaal bestemd was als veevoer en kan op die manier in de menselijke voedselketen terecht komen.^{64 65}

Een derde voorbeeld is vervuiling met het giftige Fipronil in pluimveemest. Het recente schandaal van dit middel dat illegaal werd ingezet in de bestrijding van bloedluis bij kippen, komt via de dieren in de mest terecht. Eigenlijk was het enige remedie om deze vervuilde mest te verbranden. De mestverwerkers hadden echter onvoldoende capaciteit. De overheid besloot toen dat pluimveehouders de vervuilde mest mochten mengen met 'schone' mest, waardoor het totale volume net onder de risiconorm blijft.⁶⁶ De overheid is evenwel niet in staat daadwerkelijk te controleren hoe de vermenging plaatsvindt en of de verhouding tussen vervuilde en schone mest juist is. Een pluimveehouder mag dit namelijk zelf op het bedrijf regelen.

Uit onderzoek van het RIVM⁶⁷ blijkt dat fipronil schadelijk is voor waterdieren en insecten. Daarom is het van belang om tegen te gaan dat fipronil via verontreinigde kippenmest in het milieu terechtkomt. Verontreinigde pluimveemest moet worden verbrand omdat fipronil bij andere verwerkingsmethoden, zoals compostering of droging, onvoldoende wordt afgebroken.

3.3 Onregelmatigheden met vergunde en werkelijke situatie op veebedrijven

Elke veehouderij is naast sectorspecifieke wetgeving (Mestwet; I&R etc.) gehouden aan Omgevingsregelgeving. Deze regelgeving wordt geconcretiseerd in plaatselijke vergunningen.

Weinig controles

Gemeenten hebben de taak om toezicht te houden en controles uit te voeren of de vergunde situatie wordt nageleefd. Een steekproef in 2017 onder 15 gemeenten in Brabant heeft veel tekortkomingen aan het licht gebracht.⁶⁸ Ook kwam uit de steekproef naar voren dat het aantal controles dat gemeenten uitvoeren lager is dan in beleids- of uitvoeringsplannen is vastgelegd. In vijf gemeenten was het 7 tot 13 jaar geleden sinds de laatste controles.

Overtredingen

In 12 van de 15 gemeenten overtraden veehouderijen vergunningsvoorschriften zonder dat er adequaat tegen werd opgetreden. De overtredingen betroffen een te hoge uitstoot van ammoniak en fijnstof, het in werking hebben van afwijkende stalsystemen en/of luchtwassers, het houden van meer dieren dan toegestaan en het ontbreken van elektronische monitoring.

Meer dieren dan toegestaan

Het is onder varkensboeren bekend dat er collega's zijn die meer dieren houden dan volgens de gemeentelijke vergunningen is toegestaan. In 8 van de 15 onderzochte Brabantse

gemeenten bleken inderdaad meer dieren te worden gehouden dan vergund (vooral bij varkensbedrijven, maar ook bij enkele melkveebedrijven).

Alleen al in Brabant zijn er 1.703 intensieve varkenshouderijen, waar 5.935.569 varkens verblijven (Bron CBS 2016). Wanneer de uitkomsten van de steekproef worden doorberekend naar het aantal intensieve varkensbedrijven, is het aannemelijk dat er in Nederland veel meer varkens worden gehouden dan toegestaan – er vindt ook veel meer mestproductie en emissie van ammoniak en fijnstof plaats. De illegaal gehouden dieren zijn mogelijk een deel van de verklaring voor de grote mestfraude in Zuid-Nederland.

3.4 Bermfraude

Nederland kende in 2017 ook nog bermfraude. Boeren benutten ook de bermen die niet in hun bezit zijn, maar in bezit van bijvoorbeeld de gemeente of waterschappen. Zo vergroten zij hun landbouwareaal ten koste van stukjes natuur die belangrijk zijn voor de biodiversiteit. Volgens ambtenaren wordt deze vorm van fraude vermoedelijk toegepast door een kwart van de boeren en melkveehouders.⁶⁹ Een alerte ambtenaar van de gemeente Berkelland bracht dit in de publiciteit. Door de bermfraude behalen zij 1.500 euro per hectare voordeel door meer gras-, maïs of gewasopbrengst en minder mestafzetkosten. Daarnaast hebben zij een voordeel van een hogere EU-subsidie van circa 400 euro per hectare.⁷⁰ De fraude was bekend bij gemeenten en RVO (een onderdeel van het Ministerie van Landbouw).

3.5 Zelfregulering

Het Nederlandse overheidsbeleid is al decennia dat de landbouwsector zichzelf moet organiseren en controleren: de overheid blijft op afstand. Het heeft onder meer geleid tot een afname van inspecties en controles en een controlerende instantie (NVWA) die gebukt gaat onder reorganisaties, bezuinigingen en schandalen. Die bezuinigingen worden veelal geïnitieerd door de veesector zelf, die minder kosten en minder controles wil. Het Ministerie van Landbouw is spreekbuis geworden van de intensieve veehouderij en is bij belangrijke besluiten, zoals men dat zelf noemt: “toehoorder”.

Een voorbeeld van de niet werkende zelfregulering is het loslaten van de melkquota op verzoek van de Nederlandse Zuivelindustrie met als gevolg een toename van de melkproductie met bijna 20%. Hetzelfde geldt, zoals gezien, voor het terugbrengen van het fosfaatplafond.

Een ander voorbeeld is dat ondanks de constatering van het Planbureau voor de Leefomgeving, LTO en de politie⁷¹ dat 25-40% van alle mest in Zuidoost-Nederland in de illegaliteit verdwenen en ondanks het onderzoek van NRC waaruit blijkt dat 65% van de onderzochte bedrijven in Zuidoost-Nederland mestfraude pleegt, Landbouwminister Schouten nog altijd voor zelfregulering kiest.

3.6 Gedogen fraude door de overheid

In een artikel in NRC van 6 maart 2018 staat dat de Gemeente Deurne (Brabant) het in opspraak geraakte mestbedrijf Nooijen dwingt te stoppen in verband met grootschalige mestfraude. Dit naar aanleiding van onderzoek van NRC (2017) en van de NVWA (2018). De Gemeente Deurne wist al in 2016 van de mestfraude, maar ondernam sindsdien geen actie.⁷²

NRC onderzocht in 2017 de grootschalige en in ieder geval in Brabant en Limburg algemeen bekende illegale praktijken bij de verwerking van mest. Het is uitgesloten dat de overheid (gemeenten, provincie, landelijk, opsporing) hier geen lucht van hadden. Dit mede gelet op de metingen van lucht en water die ernstige vervuiling lieten zien. Waarom er niet

ingegrepen werd, is onduidelijk. Wat bekend werd, is dat de landelijke overheid al in 2016 op de hoogte was van de mestfraude in Brabant en Limburg, maar niet ingreep.⁷³

In 2014 wisten zowel de sectororganisaties als het ministerie van landbouw (en NVWA) al van de grootschalige mestfraude.

Zie bijvoorbeeld blz 100 van Politierapport:

“De schattingen naar de hoeveelheid mest in Nederland die zwart wordt verhandeld lopen uiteen. Volgens de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) wordt er ‘anno 2016 overal in het land nog teveel geknoeid met mest’ (NMV, 2016). De Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) schat dat 40% van de mest in bepaalde delen van Nederland zwart is (Kamerstukken II, 2013-2014, 33037, nr. 85). Cumela, de brancheorganisatie van loonwerkers en mestdistributeurs, stelt dat 30-40% van het totale mestvolume in Zuidoost-Nederland illegaal wordt verhandeld (Boerderij, 2013). Deze percentages worden niet onderbouwd door de organisaties maar ze laten wel zien dat de situatie volgens de sector zelf zorgwekkend is. De berichten waren voor de staatsecretaris van EZ aanleiding om in 2014 extra maatregelen te treffen om ‘zwarte mest’ tegen te gaan (Ministerie van EZ, 2014)

⁷⁴

3.7 Conclusie gedogen

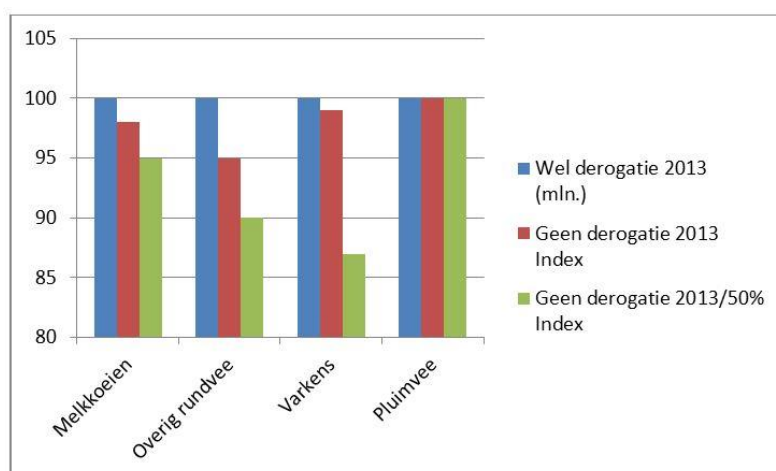
Gelet op de omvang van de mestfraude is het niet verbazingwekkend dat alle instanties, landelijke en gemeentelijke overheid, politie, de boerenorganisatie, de verwerkers, de financiële en juridische agrarische sector al jaren (minstens sinds 2014) op de hoogte zijn, maar dat de mestfraude wordt gedoogd. Pas sinds de onthulling door NRC Handelsblad en door het gevaar dat de derogatie door de EU niet wordt toegekend, is de landelijke overheid in actie gekomen. Zodra de economische belangen opspelen (zie ook andere schandalen, zoals met slachthuizen, vervuild varkensvoer) is de overheid bereid maatregelen te nemen.

4 – Geen derogatie. Wat betekent dat voor de veehouderij?

Wageningen Economic Research (WER, (De Koeijer et al., 2016)⁷⁵ berekende in 2016 wat de effecten van afschaffing van de derogatie zullen zijn voor de melkveehouderij, de toeleverende en de verwerkende zuivelindustrie. Ook werd berekend wat dit betekent voor de dieren aantallen in Nederland.

4.1 WER: 15% minder varkens, 5% minder koeien en 10% minder overig rundvee

In onderstaande figuur 6 wordt het rapport samengevat. Opvallend is dat niet de melkveehouderij, maar 'overig rundvee' (vleeskalveren en fokstieren, weide- en zoogkoeien die geen melkkoe of -kalf zijn) en vooral de varkenshouderij de gevolgen zullen voelen van het verlies van derogatie in termen van minder dieren.⁷⁶

Geen derogatie gaat uit van 100% mestverwerking

Geen derogatie 2013/50% gaat uit van 50% mestverwerking

Figuur 6: Krimp van de veestapel bij verlies van derogatie

Uitgangspunt waren de aantallen dieren in 2013. Het tweede scenario gaat ervan uit dat alle mest kan worden verwerkt (100%), het tweede dat 'slechts' 50% van de extra benodigde mestverwerkingscapaciteit beschikbaar is. In dat laatste scenario is de krimp voor met name de varkenshouderij groter. Het is onduidelijk welke mestverwerkingscapaciteit beschikbaar zal zijn. Maar 50% lijkt een reële schatting.

Het wegvallen van derogatie heeft op aantallen dieren in de sectoren 'overig rundvee' en de varkenshouderij een groter effect, doordat deze sectoren minder concurrentiekrachtig zijn op de mestmarkt.

4.2 WUR-rapport 2017: vooral gevolgen voor varkenshouderij

In 2017 verscheen in opdracht van LTO varkenshouderij een rapport van de WUR. In dit rapport "Economische gevolgen van derogatie voor de varkenshouderij; Quick scan van eerste orde-effecten"⁷⁷ wordt gesteld dat er door het vervallen van derogatie veel rundermest op de markt komt, maar dat door mestscheiding in een natte en droge fractie, de droge fractie met relatief weinig stikstof op grasland geplaatst kan worden en de natte fractie op bouwland. Zo zouden de effecten in de melkveehouderij mee kunnen vallen ten opzichte van eerdere berekeningen van De Koeijer. De prijs van varkensdrijfmest zal stijgen tot tussen de 20 en 22 euro per ton (dat was 17 euro per ton in 2015). Ook hierdoor zal vooral de intensieve varkenshouderij moet inkrimpen.

4.3 Saneren vee-industrie, waar valt de winst te halen?

In onderstaande tabellen is de stikstofproductie te zien en het percentage bedrijven met overproductie mineralen. Het mestprobleem wordt vooral veroorzaakt door bedrijven die zelf geen grond hebben om mest op uit te rijden. Slechts 24% van de melkveebedrijven heeft zelf voldoende grond heeft om alle mest (stikstof) uit te kunnen rijden. Dit zijn grondgebonden bedrijven. Vrijwel alle varkens- en pluimveebedrijven hebben geen eigen grond om de mest af te zetten.

Diersoort	Stikstofproductie
Rundvee excl. vleeskalveren	298
Vleeskalveren	18
Varkens	99
Pluimvee	62
Schapen en geiten	12
<i>Totaal</i>	<i>489</i>

Tabel 2: Stikstofproductie per diersoort in 2015 in miljoen kg

Bron: dierlijke-mest-en-mineralen-2015.pdf

Diersoort	Percentage bedrijven met overproductie mineralen (stikstof)
Gespecialiseerde melkveebedrijven	76
Overige graasdierbedrijven	3
Varkens	97
Pluimvee	99
Overige landbouwbedrijven	3

Tabel 3: Percentage bedrijven met overproductie mineralen⁷⁸

Indien de derogatie niet verlengd wordt, is het duidelijk dat er het mestoverschot verder toeneemt. De samenstelling van de mest uit de melkveehouderij is aantrekkelijker voor akkerbouwers dan varkensmest (want koemest heeft een gunstige koolstof/stikstof-verhouding en het gehalte organisch stof is beter). Hierdoor zal een verdringingseffect optreden en zal er een nog groter overschot ontstaan van varkensmest. Omdat de afzet van mest dan te kostbaar wordt voor varkenshouders zal de sanering naar verwachting met name in de varkenshouderij plaatsvinden.

4.4 Biologische veehouders de dupe van derogatie

Via een Ministeriële Regeling werd afgedwongen dat alle melkveehouders, dus ook de biologische veehouders, in 2017 aan het reductieplan voor fosfaat mee moesten doen omdat het fosfaatplafond overschreden werd. Op 1 januari 2018 is de Fosfaatwet in werking getreden, een soort nieuwe quotering. Dit betekende dat het aantal koeien gerelateerd werd aan de peildatum 2 juli 2015 en dat er voor extra koeien van na die datum € 8.000 per betaald dient te worden. (De aankoop van fosfaatrechten is 8000 euro per koe).

Dit dupeert grondgebonden en biologische melkveehouders die op bedrijfsniveau niet hebben bijgedragen aan het fosfaatoverschot. Indien derogatie wordt toegekend dan zijn biologische melkveehouders gedwongen om fosfaatrechten te kopen, hetgeen waarschijnlijk betekent dat sommigen failliet zullen gaan, ondanks dat ze part nog deel hebben aan het mestoverschot. Zonder derogatie vervalt het systeem van fosfaatrechten⁷⁹.

De Regeling is bovendien in strijd met de maatschappelijke wens en de sectorvisie uit 2013, waarin juist grondgebonden groei werd gezien als duurzaam perspectief voor de leefomgeving, water- en luchtkwaliteit en met name de (bescheiden) productie van biologische melk mag groeien.

4.5 De noodzaak van bemesting

De Nederlandse landbouwgrond is decennia lang volgestopt met mest, dus met mineralen en voedingsstoffen. De bodemkwaliteit is ernstig terug gelopen. Professor Erisman, chemisch toxicoloog, schreef zijn proefschrift over de positie van stikstof op natuurgebieden en werd in de jaren 2009 de eerste (bijzonder) hoogleraar stikstofkunde ter wereld, aan de VU in Amsterdam. Volgens hem is het (extra) bemesten van landbouwgrond overbodig, is er eerder behoefte aan minder dan meer mest en kan de sector uitstekend zonder derogatie en ook zonder kunstmest.

In plaats van het kunstmatig oppompen van de productie, is het verre te prefereren om de bodemkwaliteit te verbeteren. Erisman verwijst naar een veldproef van het Praktijkonderzoek Plant en Omgeving van Wageningen Universiteit. Daaruit bleek dat opbrengsten op de biologische percelen na verloop van tijd gemiddeld gelijk waren aan die op de gangbaar bewerkte percelen. Erisman: "En dat had alles te maken met de verbeterde bodemkwaliteit."

Te veel stikstof leidt tot ellende. Erisman: "Je krijgt een obese natuur, waarin een paar stikstofminnende planten, zoals bramen, alle andere overwoekeren en verdringen. En het leidt tot water- en luchtverontreiniging, het draagt bij aan klimaatverandering en aan de afbraak van de ozonlaag. De maatschappelijke kosten van een te hoge hoeveelheid stikstof bedragen in Nederland 2 tot 5 miljard euro, dat betalen we via de belasting. Heel zichtbaar is het ontstaan van zuurstofloze kustgebieden. Van deze 'dead zones' zijn er nu zo'n vijfhonderd in de wereld."⁸⁰

5 – Transitie veehouderij

Fundamentele herziening van het Nederlands mestbeleid en van de veehouderij is nodig. Vanwege een veelheid van redenen. Dat kan allereerst door het afschaffen van de derogatie.

5.1 Opkopen varkensrechten

Hoewel de gevolgen niet exact te voorzien zijn, is het realistisch te voorspellen dat vooral de intensieve varkenshouderij zal moeten inkrimpen als de derogatie niet toegekend wordt. Volgens Wageningen kan het om 15% van de varkens gaan. De Nederlandse overheid kan hier een positieve sturing aan geven door een warme sanering van varkensbedrijven.

Het kabinet Rutte IV heeft voor warme sanering van de varkenshouderij in met name Zuid-Nederland 200 miljoen euro uitgetrokken en de provincie Noord-Brabant 75 miljoen euro.⁸¹ De beste optie om deze middelen in te zetten is het opkopen van varkensrechten in het Zuidoostelijk zandgebied, waar tevens de nitraatnormen het meest worden overschreden en de volksgezondheidsklachten vanwege fijnstof en ammoniak uit de veehouderij het grootst zijn. Voor 200 miljoen euro kunnen ongeveer 2 miljoen varkensrechten uit de markt gehaald worden (van de 8,7 miljoen varkensrechten die er volgens CBS in 2015 waren). Dit komt overeen met een reductie van 23% van het aantal varkens.⁸² Hierdoor kan 22 miljoen kg stikstof uit de markt gehaald worden. Als alle beschikbare middelen worden gestoken in krimp is de reductie 1,2 tot 1,6 miljoen mestvarkens.⁸³

5.2 Saneren varkensbedrijven die niet voldoen aan kwaliteitseisen luchtkwaliteit

Bij de keuze welke varkensbedrijven c.q. varkensrechten moeten verdwijnen zou de Nederlandse overheid er goed aan doen stallen die niet voldoen aan wettelijke normen voor luchtkwaliteit in de stal⁸⁴ als eerste te saneren. Uit een recent onderzoek van de Universiteit Wageningen⁸⁵ volgt dat het mogelijk gaat om 20-30% van alle varkens in Nederland.

Omdat er recent normen zijn opgesteld voor luchtkwaliteit in varkensstallen kunnen er (eindelijk) ook grenzen gesteld worden aan ammoniak, koolstofdioxide en fijnstof in de lucht. Zeker 50% van de varkens heeft long- en/of oogaandoeningen doordat ze dag in dag uit in smerige lucht staan. En bij de opkoop van varkensrechten zou de smerige lucht in sommige stallen als criterium voor een warme sanering kunnen dienen, aangezien dergelijke stallen in strijd zijn met de Europese en nationale verordeningen. Ook kan sanering plaats vinden van stallen die zich in de directe nabijheid bevinden van kwetsbare natuur of van woningen, danwel stallen met verhoogd brandgevaar of asbestdaken.

5.3 Steun voor grondgebonden en biologisch melkveehouders

Grondgebonden en biologische melkveehouders zullen bij een verlies van derogatie geen kosten hebben aan fosfaatrechten. Dat betekent meer continuïteit. Het verlies van derogatie zal verder een stimulans zijn voor melkveebedrijven om meer grondgebonden te worden.

Conclusie

In dit rapport is beargumenteerd dat het niet verantwoord is om Nederland voor de periode 2018-2021 opnieuw derogatie te verlenen. De enorme hoeveelheid mest die door de veestapel wordt geproduceerd zorgt voor structurele problemen. De omvang van de Nederlandse veestapel is te groot in verhouding tot het ecosysteem; het enorme aantal landbouwhuisdieren staat niet in verhouding tot de beschikbare landbouwgrond.

Overbemesting vervuult grond- en oppervlaktewater, de biodiversiteit holt achteruit. Door stijgende emissies van ammoniak en fijnstof in de lucht hebben omwonenden van veehouderijen meer kans om ziek te worden en eerder te overlijden. Mede hierdoor, maar ook door de onethische aspecten van de intensieve veehouderij en de recente fraudeschandalen, groeit de weerstand tegen de intensieve veehouderij onder de bevolking en in de politiek.

Over voorgaande derogatieperiodes heeft Nederland consequent de gestelde normen overtreden en zodoende niet voldaan aan de voorwaarden voor derogatie. De nitraatconcentratie in het grondwater ligt op tal van plaatsen boven de afgesproken norm, in 2015 en 2016 is het afgesproken fosfaatplafond overschreden en het is goed mogelijk dat dit in 2017 opnieuw het geval is geweest. Dat geldt in ieder geval voor de melkveehouderij. Pas in juni 2018 maakt het CBS de cijfers over 2017 bekend.

Door de wijdverspreide en grootschalige fraude en discrepantie tussen cijfers in rapporten van de overheid en cijfers uit onderzoek van onderzoeksinstituten, is het bovendien goed mogelijk dat bovengenoemde normen in nog hogere mate overschreden worden dan de Nederlandse overheid doet voorkomen. De ammoniakemissies zijn volgens metingen in de praktijk aanzienlijk veel hoger dan volgens de theoretische berekeningen van de overheid. De laatste tien jaar stijgt de concentratie ammoniak in de lucht als gevolg van de veehouderij. Ondanks het feit dat de veesector het vertrouwen keer op keer beschaamt, blijft de Nederlandse overheid vertrouwen op zelfregulering.

In Zuidoost-Nederland verdween tussen 2013 en 2015 9,5 tot 15 miljoen ton varkensmest, ofwel 47,5 miljoen kg stikstof en 16,5 miljoen kg fosfaat (25-40% van alle mest). Dit kan de te hoge nitraatgehaltes in grond- en oppervlaktewater verklaren. Een groot aantal melkveehouders wordt verdacht van fraude met het I&R systeem. Deze fraude is een reële verklaring voor het gegeven dat de melkproductie in 2017 op het productieniveau van 2016 bleef, terwijl op papier het aantal koeien met 10% was gedaald.

Het **niet** verlenen van derogatie betekent dat de varkens-, vleesvee- en melkveestapel moet krimpen. Diverse vervuilende emissies – broeikasgassen, nitraat, fosfaat, ammoniak en fijnstof – zullen fors afnemen. De biodiversiteit zal hierdoor toenemen, en volgens onderzoekers zal de volksgezondheid van miljoenen Nederlanders verbeteren.

Eindconclusie

Indien de Europese Commissie Nederland opnieuw derogatie verleent, zal het overschrijden van normen gewoon doorgaan. Er is geen enkel bewijs dat normen voor de komende periode, 2018-2021, wel gehaald zullen worden. Bovendien is het een beloning voor onacceptabel gedrag, zoals fraude, een gebrek aan controle, verkeerde cijfers en een bedenkelijk geloof in zelfregulering. De uitzonderingspositie van Nederland is onverdiend, benadeelt andere landen en verzwakt het vertrouwen in de EU. Het niet verstrekken van derogatie, daarentegen, heeft positieve effecten voor de volksgezondheid, biodiversiteit, kleinschalige en duurzame landbouw en dierenwelzijn. Bovendien zorgt het voor vertrouwen dat de EU lidstaten tot de orde roept als deze zich misdragen.

Bronnenlijst

- ¹ <http://www.boerenbusiness.nl/melk-voer/artikel/10871955/wat-betekent-het-einde-van-derogatie>
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82505NED&D1=0,4,13&D2=0&D3=0-4&D4=0,7,9,22-24&HDR=G3&STB=G1,T,G2&VW=T>
- ² <http://bit.ly/2Ffbz0o>
- ³ Hierbij moet worden opgemerkt dat dit slecht een momentopname is. Op jaarbasis zijn er 3 x 5,63, oftewel ruim 16 miljoen vleesvarkens, omdat varkenshouderijen drie rondes per jaar ‘draaien’.
- ⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/12/22/zesde-nederlandse-actieprogramma-betreffende-de-nitraatrichtlijn-2018-2021>
- ⁵ <https://www.commissiener.nl/actueel/2017december/beschrijf-verdergaande-maatregelen-om-waterkwalite>
- ⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/50/fosfaatplafond-voor-tweede-keer-op-rij-overschreden>
- ⁷ Boerderij 14 februari 2018
- ⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013D0781>
- ⁹ <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/164000006.pdf> (2015) en <https://phosphorusplatform.eu/scope-in-print/scope-in-press/1180-eu-nitrates-directive-implementation?print=0&download=1&id=1180>
- ¹⁰ De kaart is door het RIVM samengesteld op basis van gegevens uit het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid (LMM) voor de landbouwgebieden en het Trendmeetnet Verzuring (TMV) voor de natuurgebieden. Zie: http://www.rivm.nl/Onderwerpen/L/Landelijk_Meetnet_effecten_Mestbeleid/Resultaten/Nitraatkaart_van_Nederland
http://themasites.pbl.nl/evaluatie-meststoffen-wet/wp-content/uploads/WENR-rapport-2782_Totaal_LR.pdf
- ¹¹ De Commissie die de Milieu Effect Rapportage uitbrengt, oordeelt over het Zesde Actieprogramma
- ¹² Wageningen Environmental Research, P.Groenendijk et al, oktober 2017, rapport nr 2842
- ¹³ <https://www.trouw.nl/home/waterbedrijven-slaan-alarm-mest-bedreigt-drinkwaterwinning~a1446e04/>
- ¹⁴ <http://api.commissiener.nl/docs/mer/p32/p3206/a3206ts.pdf>
- ¹⁵ http://ec.europa.eu/environment/water/water-nitrates/pdf/Closing_mineral_cycles_final%20report.pdf
- ¹⁶ http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2017-evaluatie-meststoffenwet-2016-2258_0.pdf
- ¹⁷ <http://www.knakdeworst.nl/cms/?p=11455>
- ¹⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/50/fosfaatplafond-voor-tweede-keer-op-rij-overschreden>
- ¹⁹
- ²⁰ <http://lto.nl/media/default.aspx/emma/org/10862890/brief+dijksma+2+juli+2015%2C+productiebegrenzende+maatregelen+melkveehouderij.pdf>
- ²¹ De melkaanvoer in 2017 was 14.297.425 ton ten opzicht van 14.324.294 ton in 2016.
- ²² <https://www.foodlog.nl/artikel/hele-klus-maar-enige-mogelijkheid-melkveehouderij-moet-geloofwaardigheid-te/>
- ²³ <http://www.dvhn.nl/economie/Fraude-met-koeien-via-Duitsland-22850816.html>
- ²⁴ Volgens het CBS zijn er t/m november 2017
- ²⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/...2017/kamerbrief-resultaten-fosfaatreductieplan-2017.p...>
- ²⁶ <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/23/minister-schouten-fraude-bij-registratie-melk-en-rundvee-a1589370>
- ²⁷ <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/02/08/schouten-blokkeert-2-100-veebedrijven>
- ²⁸ <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/01/23/fraude-bij-fosfaatrechten>
- ²⁹ <https://www.foodlog.nl/artikel/hele-klus-maar-enige-mogelijkheid-melkveehouderij-moet-geloofwaardigheid-te/>
- ³⁰ <http://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2018/1/Ook-Duitsland-route-koeienfraude-in-onderzoek-240501E/>
- ³¹ <https://www.prikkebord.nl/topic/136304/>
- ³² <https://www.telegraaf.nl/nieuws/345451/gemeenten-brabant-laks-met-controle-veeboer>
- ³³ <http://www.dvhn.nl/economie/Fraude-met-koeien-via-Duitsland-22850816.html>) <http://www.lc.nl/friesland/Hoe-gesjoemel-via-Duitsland-bijdraagt-aan-de-veefraude-22850647.html>
- ³⁴ “Onder het ‘Convenant verlaging fosfaat-productie via rundveevoeders’ ontbreekt de handtekening van de Overleggroep Producenten Natte Voeders (OPNV). Nevedi, de koepelorganisatie van (droge) mengvoerbedrijven, ziet dat nog wel als een zorgpunt. Veehouders kunnen buiten de fosforaanvoer uit krachtvoer ongehinderd fosfor-rijke bijproducten aanvoeren. Er zijn evenmin afspraken om ook via ruwvoer tot een fosforreductie te komen. Nevedi-directeur Flipsen: “Het is dweilen met de kraan open op het moment dat een veehouder een bijproduct koopt dat rijk is aan fosfor. LTO kan ons niet garanderen dat haar achterban op totaalrantsoen-niveau tien procent reductie realiseert” Fosfaatreductie op stoom, in: Veeteelt 2011 <http://edepot.wur.nl/180496>
- ³⁵
- ³⁶ National Emission Ceilings
- ³⁷ <https://www.pluimveeweb.nl/artikelen/2016/06/nederland-overschrijdt-europees-ammo/>
- ³⁸ <https://nos.nl/artikel/2202802-aanpak-om-natuur-te-beschermen-tegen-ammoniak-deugt-niet.html>
- ³⁹ Overgenomen uit Boerderij 7 maart 2018

⁴⁰ <http://www.rtvoost.nl/nieuws/287491/falend-ammoniakbeleid-overijssel-honderden-miljoenen-euros-dreigen-te-verdampen>

⁴¹ <http://www.mlv.nl/nieuws/rapport-volksgezondheidveehouderij>

⁴² <http://www.leefbaarbuitengebiedgelderland.nl/Hoevenaars/Dia01.html>

⁴³ <https://www.bd.nl/ opinie/gastopinie-de-eeuwige-vee-cieuze-cirkel~a7463cfe/> en <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/brabantse-chirurg-strijdt-voor-gezondere-lucht.htm>

⁴⁴ <https://www.bd.nl/ brabant/ opinie- al- dat- vee- maakt- ons- ziek~ad4fb034/>

⁴⁵ <https://www.gezondheidsraad.nl/nl/taak-werkwijze/werkterrein/gezonde-leefomgeving/gezondheidswinst-door-schonere-lucht>

⁴⁶ <https://www.gezondheidsraad.nl/nl/taak-werkwijze/werkterrein/gezonde-leefomgeving/gezondheidswinst-door-schonere-lucht>

⁴⁷ <https://www.bd.nl/ opinie/gastopinie-de-eeuwige-vee-cieuze-cirkel~a7463cfe/> en <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/brabantse-chirurg-strijdt-voor-gezondere-lucht.htm>

⁴⁸ http://www.leefmilieu.nl/sites/www.leefmilieu.nl/files/imported/pdf_s/2017-01-23_Klacht%20brief%20EU_cie%20einde%20derogatie.pdf

⁴⁹ <https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-vraagt-europese-commissie-om-nederland-hard-aan-te-pakken-voor-falend-mestbeleid>

⁵⁰ <https://www.boeren.nu/topic/125294/>

⁵¹ <http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2017-analyse-leefomgevingseffecten-verkiezingsprogramma%27s-2568.pdf>, <http://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2017/3/Meerderheid-wil-minder-dieren-opnemen-in-regeerakkoord-104991E/> en <https://www.netwerkdepeelhorst.nl/nieuws/standpunten-politieke-partijen-over-milieu-en-veehouderij-33>

⁵² <https://www.pvv.nl/component/content/article/43-fj-related/dion-graus/8897-inbreng-intensieve-veehouderij-in-nederland.html>

⁵³ <https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-vraagt-europese-commissie-om-nederland-hard-aan-te-pakken-voor-falend-mestbeleid>

⁵⁴ <http://themasites.pbl.nl/balansvande leefomgeving/jaargang-2012/landelijk-gebied/natuurbeleid/biodiversiteit-in-europa-regionaal-vergeleken>

⁵⁵ <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/11/12/om-ziet-tien-tot-twintig-bendes-in-de-mestsector-13980932-a1580871>

⁵⁶ <http://www.knakdeworst.nl/cms/?p=12410#more-12410>

⁵⁷ Hierbij is uitgegaan van de gemiddelde samenstelling van diverse mestsoorten en een fraudepercentage van 25%. Dit percentage is de ondergrens van de fraudepercentages (25% – 40%) die in 2013 / 2014 zijn genoemd door PBL, LTO en Cumela (brancheorganisatie van loonwerkers en mestdistributeurs) en in het politierapport ‘Nationaal dreigingsbeeld 2017’.

⁵⁸ <http://www.pbl.nl/nieuws/nieuwsberichten/2017/huidig-mestbeleid-niet-effectief-genoeg>

⁵⁹ <http://www.boerenbusiness.nl/mest/artikel/10874465/pbl-rapport-over-mestfraude-discutabel>

⁶⁰ Foodlog 9 juni 2017

⁶¹ <http://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2017/7/Dierlijke-mest-bron-van-antibiotica-in-grondwater-154527E/>

⁶² <http://edepot.wur.nl/278795>

⁶³ Blz 105 van <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/nationaal-dreigingsbeeld-2017/dreigingsbeeld-milieucriminaliteit-2016.pdf>

⁶⁴ <https://nos.nl/artikel/2079436-mdma-resten-van-xtc-productie-gevonden-in-maisplanten.html>

⁶⁵ <https://www.ed.nl/heeze-leende/extreme-stank-door-drugsafval-in-mestkelder-in-leende~aff73bb0/>

⁶⁶ <http://www.boerderij.nl/Pluimveehouderij/Nieuws/2018/2/Oplissing-voor-afvoer-fipronil-mest-243481E/>

⁶⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/10/17/norm-voor-hoeveelheid-fipronil-in-mest-vastgesteld>

⁶⁸ Inspectierapport IBT omgevingsrecht 2017 Provincie Brabant <https://www.brabant.nl/actueel/nieuws/2017/september/meer-en-beter-controleren-veehouderijen-nodig.aspx>

⁶⁹ <https://www.trouw.nl/groen/-landjepik-levert-boeren-subsidie-op~a5c8c4d9/>

⁷⁰ <http://www.melkvee100plus.nl/Artikelen/Financieel/2017/1/Premie-per-hectare-gaat-geld-kosten-87863E/>

⁷¹ Politie rapport Nationaal dreigingsbeeld 2017

⁷² https://digiteleditie.nrc.nl/digiteleditie/NN/2018/2/20180306___/1_08/index.html#page9

⁷³ https://digiteleditie.nrc.nl/digiteleditie/NN/2018/2/20180306___/1_08/index.html#page9

⁷⁴ <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/nationaal-dreigingsbeeld-2017/dreigingsbeeld-milieucriminaliteit-2016.pdf>

-
- ⁷⁵ Koeijer, T.J. et al. Effect derogatie op melkveehouderij, zuivelindustrie en zuivelcomplex. LEI Wageningen UR.
<http://edepot.wur.nl/392396>
- ⁷⁶ <http://lmm.osnieuwsbrief.nl/nieuws/252/542>
- ⁷⁷ https://www.researchgate.net/publication/321670597_Economische_gevolgen_van_derogatie_voor_de_varkenshoud
erij_Quick_scan_van_eersteorde-effecten en <http://edepot.wur.nl/416129>
- ⁷⁸ <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82506ned&D1=1-3,10,12-23&D2=0-6,8&D3=0&D4=0,7,9,22-24&HDR=T&STB=G1,G2,G3&VW=T>
- ⁷⁹ Volgens een aangenomen amendement, ingediend door het parlementslid Lodders van de VVD.
- ⁸⁰ <https://www.volkskrant.nl/economie/-we-moeten-de-bodem-weer-als-basis-nemen~a4283249/>
- ⁸¹ <https://www.nu.nl/binnenland/5002295/noord-brabant-trekt-75-miljoen-euro-steun-veehouders.html>
- ⁸² Uitgangspunt hiervoor is een marktconforme vergoeding van varkensrechten. In de zomer van 2017 werd circa 85 euro per varkensseenheid betaald. Dit is per vermeden ton CO₂ equivalent goedkoper of vergelijkbaar met de subsidie voor mestvergisting van 200 miljoen euro per jaar (met kosteneffectiviteit van 150 miljoen euro per vermeden Mton CO₂ eq. Immers: per varken die uit de markt gehaald wordt, betaalt de overheid 85 euro. 7,5 miljoen varkens staan gelijk aan 3,36 Mton. CO₂ equivalent volgens een recent door CLM doorgerekend rapport 'Review Voedselvisie' (p. 27) . Dat levert bij opkopen van 1 miljoen varkens 0,45 Mton CO₂ eq reductie op. Dat kost 85 miljoen euro. Per vermeden Mton CO₂ eq is dat 151 miljoen euro. Het opkopen van varkensrechten heeft veel meer bijkomende voordelen voor de volksgezondheid en voor het milieu (ook minder fijn stof, minder ammoniak, minder fosfaat/stikstof) t.o.v. de maatregel mestvergistingssubsidie.
- ⁸³ In de berekening van 23% krimp van de varkensstapel is uitgegaan van 85 euro per varkensrecht via een opkoopregeling. Als een hogere prijs wordt betaald voor het opkopen van een varkensrecht, is de daling van het aantal varkens uiteraard kleiner. Dit geldt ook als naast een opkoopregeling voor varkensrechten ook een subsidie voor het slopen van oude stallen wordt ingesteld. Provincies rekenen met 25 euro sloopkosten per vierkante meter stal (dat is ongeveer ook één mestvarkensplaats) en met 125-175 euro per mestvarken, waarmee een succesvolle opkoopregeling opgezet kan worden.
- ⁸⁴ Artikel 2.5, lid 4 Besluit houden van dieren
- ⁸⁵ Signaalindicatoren bij handhaving "Open Normen" voor dierenwelzijn Vermeer en Hopster, april 2017, rapport 1017 - <http://edepot.wur.nl/409283>